

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Карпатський фаховий коледж

Циклова комісія з права

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директорка

Вікторія РОМАН
"29" 08 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК.2.7. Конституційне право України

освітня програма

Право

(назва освітньої програми)

освітньо-кваліфікаційного
рівня

Фаховий молодший бакалавр права

(назва освітнього рівня)

галузь знань

08 «Право»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність

081 «Право»

(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація(ї)

(назва спеціалізації)

інститут, філія, факультет,
коледж

Карпатський фаховий коледж

(назва навчально-виховного підрозділу)

Обсяг кредитів: 5

Форма підсумкового контролю: залік, іспит

Хуст 2023 рік

Робоча програма з дисципліни «Конституційне право Україна» для студентів за галуззю знань 08 «Право», спеціальністю 081 «Право», «25» 08 2023 року. – 58 с.

Розробник:

Фельцан І.Ю. – к.ю.н., викладач циклової комісії з права Карпатського фахового коледжу

Викладач:

Фельцан І.Ю. – к.ю.н., викладач циклової комісії з права Карпатського фахового коледжу

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії з права

Протокол від «29» 08 2023 року № 1

Голова циклової комісії з права

 (підпис) (Ремонь В. П.) (прізвище та ініціали)

«29» 08 2023 року

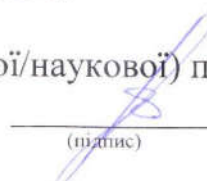
Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної / наукової) програми (керівником проектної групи)

«Право»

(назва освітньої програми)

«29» 08 2023 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми (керівник проектної групи)

 (підпис) (Ремонь В. П.) (прізвище та ініціали)

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	20___/20___	20___/20___	20___/20___	20___/20___
Дата засідання кафедри / циклової комісії				
№ протоколу				
Підпис завідувача кафедри / голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщені на сайті Інтернет-підтримки навчального процесу <http://vo.ukraine.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=9060>
(вказати адресу)

Робочу програму перевірено

_____ 20___ р.

Заступник директора/декана

(підпис)

(_____)

(прізвище та ініціали)

Зміст

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	7
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
4.1. Анотація дисципліни	9
4.2. Структура навчальної дисципліни	17
4.2.1. Тематичний план	17
4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни «Конституційне право України»	20
4.3. Форми організації занять.....	22
4.3.1. Теми практичних занять.....	22
4.3.2. Індивідуальні завдання	23
4.3.3. Індивідуальна навчально-дослідна робота	24
4.3.4. Самостійна робота.....	27
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	30
5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності	30
5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:.....	31
5.3. Інклюзивні методи навчання.....	31
6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	32
6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів	33
6.2. Система оцінювання роботи студентів упродовж семестру	34
6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS.....	36
6.4. Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS.....	36
6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS.....	37
6.6. Розподіл балів, які отримують студенти	37
6.7. Орієнтовний перелік питань до екзамену (заліку)	38
7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	43
7.1. Глосарій.....	43
7.2. Рекомендована література	48
7.3. Інформаційні ресурси	53
8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	58

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь / освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальний обсяг кредитів – 5	Галузь знань 08 «Право» (шифр і назва)	Вид дисципліни обов'язкова (обов'язкова чи за вибором студента)	
	Спеціальність 081 «Право» (шифр і назва)	Цикл підготовки професійний (загальний чи професійний)	
Модулі 2	Спеціалізація _____ (назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)	Мова викладання, навчання та оцінювання: українська (назва)	Семестр	
Загальний обсяг годин – 150		3-й, 4-й	3-й, 4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5 самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь / освітньо-кваліфікаційний рівень: фаховий молодший бакалавр права _____	Лекції	
		30 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		98 год.	138 год.
Індивідуальні завдання: - год.			
Вид семестрового контролю: залік, іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 52/98

для заочної форми навчання – 10/138

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни є засвоєння студентами сучасної конституційної доктрини; усвідомлення зростаючої ролі конституційного права в умовах формування правової держави; підготовка спеціалістів високого рівня для правового забезпечення органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства

Завдання з вивчення дисципліни полягають у:

1) формуванні знання та розуміння предметної області права, яка регулює правовідносини у сфері злочину й покарання, основних інститутів та понять конституційного права, принципів та особливостей застосування норм конституційного права;

2) сприянні глибокому засвоєнню конституційної доктрини та змісту конституційно-правових актів, стимулювати до самостійної роботи з ними;

3) набутті навичок критичного та системного аналізу правових явищ та проблем і застосування набутих знань у професійній діяльності;

4) розвиткові здатності реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- еволюцію розвитку конституційного права України;
- основні і допоміжні методи дослідження конституційного права України;
- предмет і метод конституційно-правового регулювання;
- джерела конституційного права;
- основні конституційно-правові дефініції та класифікації;
- сутність і зміст засад конституційного ладу сучасних країн;
- основи правового статусу особи та інститутів громадянського суспільства, конституційні форми безпосередньої демократії;
- характеристики конституційно-правового регулювання виборів та референдуму;
- конституційні положення організації та функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні;
- конституційно-правові основи територіального устрою України;
- конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.

вміти:

- володіти конституційно-правовими поняттями і категоріями;
- використовувати знання з конституційного права України в юридичній практиці;
- відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права;
- в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права;
- використовувати конституційно-правові процедури захисту прав і свобод людини і громадянина;
- обґрунтовувати конституційність і доцільність правових рішень.

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності загальних програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	ЗК2	ЗК3	ЗК11	ЗК13
ОК2.7.	+	+	+	

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності спеціальних (фахових) програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	СК 1	СК 4	СК 5	СК 8	СК 9	СК10
ОК 2.7.	+	+	+	+	+	+

Рядок дисципліни в «Матриці забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми»

	ПРН 2	ПРН 6	ПРН 13	ПРН 17	ПРН 18	ПРН 19	ПРН 20	ПРН 21
ОК 2.7.					+	+	+	+

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до конституційного права

Тема 1. Конституційне право України

Поняття конституційного права. Предмет конституційного права, його структура. Методи конституційного права. Місце та роль конституційного права в системі національного права України.

Конституційно-правові відносини, їх види та особливості. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни і припинення конституційно-правових відносин.

Відповідальність у конституційному праві. Поняття та характер конституційно-правової відповідальності. Суб'єкти та підстави конституційно-правової відповідальності.

Поняття, предмет та методи науки конституційного права. Місце і роль конституційного права у системі інших правових наук.

Становлення науки конституційного права в Україні, основні напрями її розвитку.

Конституційне право як навчальна дисципліна. Місце і роль конституційного права в системі інших юридичних навчальних дисциплін.

Тема 2. Система конституційного права України

Система галузі конституційного права. Поняття системи конституційного права та її складові елементи. Принципи конституційного права. Поняття та особливості норм конституційного права. Критерії класифікації та види конституційно-правових норм. Структура конституційно-правових норм. Поняття та види конституційно-правових інститутів. Загальні, головні та початкові конституційно-правові інститути. Специфіка окремих конституційно-правових інститутів.

Тема 3. Конституційний лад України

Поняття конституційного ладу та його загальних засад. Конституційний лад – державний лад конституційної держави.

Загальні засади конституційного ладу як система вихідних принципів побудови та суті Української держави. Форма державного правління. Форма державного устрою. Політичний режим.

Україна демократична, соціальна, правова держава. Сучасна концепція правової держави. Ознаки України як правової держави. Верховенство права.

Верховенство Конституції. Поділ влади. Законність управління. Незалежність суду. Визнання та гарантування місцевого самоврядування.

Загальні засади конституційного ладу як система вихідних принципів, на яких мають будуватися взаємовідносини Української держави з людиною, народом та громадянським суспільством.

Людина – найвища соціальна цінність. Народ – носій суверенітету, єдине джерело влади. Політична багатоманітність. Економічна багатоманітність. Ідеологічна багатоманітність.

Загальні засади конституційного ладу як система основних напрямів (функцій) внутрішньої та зовнішньої діяльності Української держави. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Захист суверенітету і територіальної цілісності України. Забезпечення національних інтересів України і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства. Недопущення на території України розташування іноземних військових баз.

Гарантії та захист конституційного ладу України. Особливий порядок внесення змін до Розділу I Конституції України, в якому визначені загальні засади конституційного ладу.

Тема 4. Конституція – основний закон держави

Поняття конституції та її сутність. Юридична конституція. Формальна конституція. Матеріальна конституція. Теоретичне обґрунтування необхідності прийняття, предмета та природи конституції. Установчий характер конституційних положень. Історія світового конституційного розвитку. Функції конституції. Види конституцій. Порядок прийняття конституції. Структура Конституції України. Юридичні властивості Конституції України. Порядок внесення змін та доповнень до Конституції України. Захист Конституції України.

Тема 5. Джерела конституційного права

Джерела галузі конституційного права України. Природне та позитивне право. Проблема визнання природного права як джерела конституційного права. Система нормативних джерел галузі конституційного права України. Місце закону в системі джерел галузі конституційного права.

Тема 6. Теорія та розвиток конституціоналізму в Україні

Конституціоналізм як наукова доктрина та практика конституційної побудови. Основні положення конституціоналізму як загальної теорії Конституції. Функції, тлумачення та реалізація Конституції.

Історія конституційного розвитку. Зародження та основні етапи розвитку конституціоналізму в Україні. “Конституція Пилипа Орлика”. Конституція УНР від 29 квітня 1918 року. Конституції України радянського періоду (1919, 1929, 1937, 1978 років). Особливості розробки, обговорення та

прийняття Конституції України 1996 року. Передумови та основні напрями сучасної конституційної реформи в Україні.

Змістовий модуль 2. Конституційні основи народовладдя

Тема 1. Основи правового статусу людини і громадянина в Україні

Поняття та види правових статусів людини і громадянина. Основи правового статусу людини і громадянина як загальний конституційно-правовий інститут.

Сучасна концепція прав людини та її відтворення в Конституції України. Основні принципи правового статусу людини і громадянина та їх закріплення в Конституції України. Визнання та гарантування природних прав і свобод людини, встановлених загальною визнаними принципами і нормами міжнародного права.

Принцип свободи людини, основні положення вчення про свободу. Принципи невідчуження природних прав і свобод людини. Принцип рівності людей і громадян у своїй гідності та правах. Принцип невичерпності конституційного переліку прав і свобод людини і громадянина.

Тема 2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина

Поняття конституційних прав і свобод людини і громадянина. Конституційне право. Конституційна свобода. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина. Особисті (громадянські) права і свободи. Політичні права і свободи. Соціально-економічні права і свободи. Поняття конституційних обов'язків людини і громадянина. Конституційні обов'язки людини. Конституційні обов'язки громадянина України.

Тема 3. Гарантії основних прав і свобод

Конституційні гарантії захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Судовий захист. Міжнародно-правовий механізм захисту прав і свобод людини і громадянина. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження. Самозахист прав та свобод людини і громадянина.

Тема 4. Конституційно-правовий статус інституту громадянства

Громадянство України: поняття та основні принципи. Принцип єдиного громадянства. Принцип неможливості позбавлення громадянства. Принцип вільного виходу з громадянства. Принцип рівності перед законом незалежно від підстав, порядку і моменту набуття громадянства України. Порядок набуття, виходу та втрати громадянства України. Апатриди і біпатриди. Принцип землі. Принцип крові. Повноваження органів, організацій і посадових осіб щодо вирішення питань громадянства України.

Особливості правового статусу в Україні іноземців та осіб без громадянства. Інститут притулку. Конституційно-правовий статус біженців в

Україні. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства. Депортація іноземців. Екстрадиція іноземців іноземній державі.

Тема 5. Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів

Поняття, сутність та конституційні засади громадянського суспільства. Конституційні засади політичної системи. Конституційний статус політичних партій. Конституційний статус громадських організацій. Конституційний статус релігійних організацій. Конституційні засади діяльності засобів масової інформації. Поняття та зміст свободи вираження поглядів .

Тема 6. Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права

Поняття форм безпосереднього народовладдя, їх соціальні функції та види.

Вибори та виборче право. Поняття виборів та їх соціальна функція. Активне та пасивне виборче право. Види виборів. Нове виборче законодавство України. Порядок призначення виборів в Україні.

Конституційні принципи виборчого права. Принцип вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування.

Виборча система: поняття та види виборчих систем. Мажоритарна виборча система. Пропорційна виборча система. Особливості застосування виборчих систем в Україні.

Поняття виборчого процесу та його основні стадії. Правова регламентація стадій виборчого процесу. Списки виборців. Виборчі органи. Виборчі округи. Виборчі дільниці. Висування кандидатів. Реєстрація кандидатів. Права кандидатів та гарантії їх діяльності. Передвиборна агітація. Голосування. Підрахунок голосів і визначення результатів голосування. Встановлення результатів виборів. Повторне голосування і повторні вибори.

Референдуми та референдне право. Поняття референдумів та їх соціальна функція. Види референдумів. Предмет Всеукраїнського референдуму. Предмет місцевого референдуму. Порядок призначення та проведення всеукраїнських і місцевих референдумів. Правові наслідки референдумів. Зміна та відміна рішень, прийнятих референдумом.

Змістовий модуль 3. Органи державної влади

Тема 1. Органи державної влади як інститут конституційного права

Органи державної влади у механізмі здійснення народовладдя. Поняття та основні риси органу державної влади. Система органів державної влади, її елементна характеристика. Органи законодавчої влади. Органи виконавчої влади. Органи судової влади. Місце Президента України, органів прокуратури та інших державних органів зі спеціальним статусом в системі органів державної влади. Принципи організації і діяльності органів

державної влади, їх конституційне закріплення та практика реалізації в Україні.

Тема 2. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Верховна Рада – Парламент України. Парламент та парламентаризм. Становлення та розвиток парламентаризму в Україні. Порядок формування, строк повноважень, дострокове припинення повноважень Верховної Ради України. Функції Верховної Ради України. Законодавча функція. Установча функція. Функція парламентського контролю. Компетенція (повноваження) Верховної Ради України. Законодавчі повноваження. Питання, що регулюються виключно законами України. Установчі повноваження. Контрольні повноваження. Структура Верховної Ради України, її елементна характеристика.

Народний депутат України – головний елемент у структурі Верховної Ради України. Депутатський мандат. Вільний депутатський мандат. Імперативний депутатський мандат. Несумісність депутатського мандату з іншими видами діяльності. Строк повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України. Форми діяльності народного депутата України серед виборців та у Верховній Раді України. Права й обов'язки народного депутата України. Депутатський запит. Депутатське звернення. Гарантії депутатської діяльності. Депутатський імунітет (недоторканність). Депутатський імдемнітет.

Органи та керівні посадові особи Верховної Ради України. Голова Верховної Ради України: порядок обрання та повноваження. Заступники Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України: порядок формування, основні функції, повноваження, форми діяльності. Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України. Органи парламентського контролю. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Рахункова палата.

Порядок роботи Верховної Ради України. Сесії Верховної Ради України. Порядок скликання та порядок проведення сесій Верховної Ради України. Розгляд питань та порядок голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Фракція та депутатські групи. Парламентська більшість та парламентська опозиція. Регламент Верховної Ради України.

Законодавчий процес. Стадії законодавчого процесу. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань. Прийняття законопроекту. Підписання закону Президентом України. Оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України. Особливості проходження конституційних законів.

Акти Верховної Ради України. Закони: поняття, види. Інші акти Верховної Ради України: постанови, декларації, заяви, звернення. Апарат Верховної Ради України.

Тема 3. Конституційно-правовий статус народного депутата України

Поняття статусу народного депутата України. Повноваження народного депутата України, та форми його діяльності. Головні напрямки діяльності народного депутата у виборчому окрузі. Гарантії депутатської діяльності. Права та обов'язки депутатів місцевих рад. Основні гарантії діяльності депутатів місцевих рад.

Тема 4. Конституційно-правовий статус Президента України

Президент України – глава держави. Місце і роль глави держави в механізмі державної влади. Порядок обрання, строк повноважень, дострокове припинення повноважень Президента України. Виконання обов'язків Президента України у разі дострокового припинення його повноважень.

Функції Президента України. Президент – гарант додержання суверенітету, територіальної цілісності України. Президент – гарант додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина.

Компетенція (повноваження) Президента України. Повноваження Президента України у сфері міжнародних відносин, оборони та охорони правопорядку, прав і свобод громадян України. Рада національної безпеки і оборони України. Повноваження Президента України у сфері законодавчої, виконавчої та судової влади.

Акти Президента України. Укази та розпорядження Президента України. Офіс Президента України.

Тема 5. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади

Поняття виконавчої влади та її органів. Система органів виконавчої влади, її елементна характеристика.

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. Склад Кабінету Міністрів України. Порядок формування Кабінету Міністрів України. Строк повноважень Кабінету Міністрів України. Порядок призначення на посаду та дострокове припинення повноважень Прем'єр-міністра України, інших членів Кабінету Міністрів України.

Функції і повноваження Кабінету Міністрів України.

Акти Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

Апарат Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування, основні функції та повноваження.

Система місцевих органів виконавчої влади: система, порядок формування, основні функції та повноваження.

Тема 6. Конституційно-правовий статус органів судової влади

Основні функції судової влади. Конституційні принципи правосуддя. Система судів загальної юрисдикції, її елементна характеристика. Принцип територіальності. Принцип спеціалізації. Верховний Суд України – найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції. Вищі спеціалізовані суди. Місцеві суди. Апеляційні суди. Призначення та обрання суддів. Правовий статус суддів.

Тема 7. Конституційний Суд України

Конституційна юрисдикція. Конституційний Суд – єдиний орган конституційної юрисдикції України. Склад та порядок формування Конституційного Суду України. Основні функції та повноваження Конституційного Суду України. Процедура розгляду справ Конституційним Судом України. Рішення та висновки Конституційного Суду України, їх юридичні наслідки.

Тема 8. Конституційно-правовий статус органів прокуратури

Місце і роль органів прокуратури в системі органів державної влади. Система органів прокуратури, конституційні принципи її організації та діяльності. Функції та повноваження прокуратури. Акти прокуратури. Генеральний прокурор України, особливості його конституційно-правового статусу.

Змістовий модуль 4. Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні

Тема 1. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою України. Територіальний та адміністративно-територіальний устрій України. Конституційні принципи територіального устрою України.

Система адміністративно-територіального устрою України, її елементна характеристика.

Територіальний устрій України та проблеми автономізації, регіоналізації та муніципалізації.

Проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою та територіальної організації влади України в контексті конституційної, адміністративно-територіальної та муніципальної реформ.

Тема 2. Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права

Поняття місцевого самоврядування та його органів.

Принципи організації і діяльності місцевого самоврядування та його органів. Принцип правової самостійності. Принцип організаційної самостійності. Принцип матеріально-фінансової самостійності. Принцип субсидіарності. Принцип територіальності.

Система органів місцевого самоврядування, її елементна характеристика. Органи місцевого самоврядування, що представляють територіальні громади сіл, селищ, міст. Органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад. Виконавчі органи місцевого самоврядування. Органи самоорганізації населення. Місце і роль сільського, селищного, міського голови у системі місцевого самоврядування. Служба в органах місцевого самоврядування.

Гарантії та відповідальність органів місцевого самоврядування.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передує цій дисципліні: «Теорія держави і права», «Історія держави і права України», «Юридична деонтологія»

Міжпредметні зв'язки: «Теорія держави і права», «Юридична деонтологія», «Цивільне право», «Кримінальне право» та ін.

4.2. Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт														Форми та методи контролю знань
	денна форма							заочна форма							
	Усього	аудиторна у тому числі					с.р.	Усього	аудиторна у тому числі					с.р.	
		л.	сем.	пр	лаб	інд			л.	сем	пр	лаб	інд		
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Модуль 1															
Семестр 3															
Змістовий модуль 1. Вступ до конституційного права															
Тема 1. Конституційне право України	6	1	1				4	7	2		1			4	АР: опитування, дискусія СР: схема ІР: презентація
Тема 2. Система конституційного права України	9	1	1				7	13	2		1			10	АР: опитування, тест СР: кросворд
Тема 3. Конституційний лад України	10	1	1				8	13						13	АР: опитування, задачі СР: опрацювання додаткових джерел
Тема 4. Конституція – основний закон держави	6	1	1				4	7						7	АР: опитування, дискусія СР: схема ІР: презентація
Тема 5. Джерела конституційного права України	7	1	1				4	7						7	АР: опитування, дискусія СР: огляд додаткової літератури
Тема 6. Теорія та розвиток конституціоналізму в Україні	7	2	1				4	7						7	АР: опитування, дискусія СР: рецензування ІР: розробка ситуації
Модульний контроль	1						1								СР: тестування
Разом за змістовим модулем 1	45	7	6				32	54	4		2			48	
Змістовий модуль 2. Конституційні основи народовладдя															
Тема 1. Основи правового статусу людини і громадянина в Україні	8	2	2				4	8						8	АР: опитування, дискусія СР: огляд додаткової літератури ІР: презентація

Тема 2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина	11	1				10	14							14	АР: опитування, задачі СР: опрацювання додаткових джерел
Тема 3. Гарантії основних прав і свобод	6	1				5	8							8	АР: опитування, дискусія СР: рецензування ІР: розробка ситуації
Тема 4. Конституційно-правовий статус інституту громадянства	6	1				5	7							7	АР: опитування, задачі СР: опрацювання додаткових джерел
Тема 5. Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів	6	1				5	7							7	АР: опитування, дискусія СР: схема ІР: презентація
Тема 6. Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права	7	1				6	7							7	АР: опитування, дискусія СР: рецензування
Разом за змістовим модулем 2	36	14	8			28	51							51	
Модульний контроль	1		1												АР: тестування
Усього годин за семестр 3		14	8					4		2					
Семестр 4															
Змістовий модуль 3. Органи державної влади															
Тема 1. Органи державної влади як інститут конституційного права	8	2		2		4	8	2		2				4	АР: опитування, дискусія СР: огляд додаткової літератури ІР: презентація
Тема 2. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	12	2		2		8	13	2						11	АР: опитування, задачі СР: рецензування
Тема 3. Конституційно-правовий статус народного депутата України	8					8	7							7	АР: опитування, задачі СР: аналіз конституційної практики
Тема 4. Конституційно-правовий статус Президента України	12	2		2		8	14							14	АР: опитування, дискусія СР: рецензування

																				ІР: розробка ситуації	
Тема 5. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	12	2		2			8	13												13	АР: опитування, задачі СР: аналіз конституційної практики
Тема 6. Конституційно-правовий статус органів судової влади	6	2		2			2	8												8	АР: опитування, аналіз ситуацій СР: опрацювання додаткових матеріалів ІР: презентація
Тема 7. Конституційний Суд України	10	2		2			6	13												13	АР: опитування, задачі СР: аналіз конституційної практики
Тема 8. Конституційно-правовий статус органів прокуратури	6						6	8												8	АР: опитування, задачі СР: аналіз конституційної практики
Модульний контроль	2			2																	СР: тестування
Разом за змістовим модулем 3	76	13		14			48	84	4			2								78	
Змістовий модуль 4. Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні																					
Тема 1. Територіальний устрій України	6	2					4	8												8	АР: опитування, дискусія СР: огляд додаткової літератури ІР: презентація
Тема 2. Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права	8	2					6	6												6	АР: опитування, задачі СР: опрацювання сучасних змін
Разом за змістовим модулем 4		16	14					14												14	
Модульний контроль	2						2														АР: тестування
Усього годин за семестр 4								105	6			4	2							99	
ІНДЗ				-	-		-					-	-	-							ІНДЗ: реферат, контрольна робота, доповідь, стаття
Усього годин	150	30		22			98	150	4			2								144	

4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни «Конституційне право України» Разом: 150 год., лекції – 30 год., практичних заняття – 22 год., самостійна робота – 98 год.

Модулі	Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2					
Назва модуля	Вступ до конституційного права						Конституційні основи народовладдя					
Кількість балів за модуль	18 балів						18 балів					
Лекції	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Теми лекцій	Конституційне право України	Система конституційного права України	Конституційний лад України	Конституція – основний закон держави	Джерела конституційного права України	Теорія та розвиток конституційного аналізу в Україні	Основи правового статусу людини і громадянина в Україні	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина	Гарантії основних прав і свобод	Конституційно-правовий статус інституту громадянства	Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів	Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права
Теми практичних занять	Конституційне право України	Система конституційного права України	Конституційний лад України	Конституція – основний закон держави	Джерела конституційного права України	Теорія та розвиток конституційного аналізу в Україні	Основи правового статусу людини і громадянина в Україні	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина	Гарантії основних прав і свобод	Конституційно-правовий статус інституту громадянства	Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів	Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права
Самостійна робота	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали	3 бали
ІНДЗ	10 балів											
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (14 балів: МКР1 – 4, МКР2 – 10)											
Підсумковий контроль	Залік											

Модулі	Змістовий модуль 3								Змістовий модуль 4	
Назва модуля	Органи державної влади								Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні	
Кількість балів за модуль	28 балів								7 балів	
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2
Теми лекцій	Органи державної влади як інститут конституційного права	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	Конституційно-правовий статус народного депутата України	Конституційно-правовий статус Президента України	Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	Конституційно-правовий статус органів судової влади	Конституційний Суд України	Конституційно-правовий статус органів прокуратури	Територіальний устрій України	Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права
Теми практичних занять	Органи державної влади як інститут конституційного права	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	Конституційно-правовий статус народного депутата України	Конституційно-правовий статус Президента України	Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	Конституційно-правовий статус органів судової влади	Конституційний Суд України	Конституційно-правовий статус органів прокуратури	Територіальний устрій України	Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права
Самостійна робота	3 бали	4 бали	3 бали	4 бали	4 бали	3 бали	4 бали	3 бали	3 бали	4 бали
ІНДЗ	10 балів									
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (14 балів: МКР1 – 10, МКР2 – 5)									
Підсумковий контроль	Іспит									

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Конституційне право України	1
2.	Система конституційного права України	1
3.	Конституційний лад України	1
4.	Конституція – основний закон держави	1
5.	Джерела конституційного права України	1
6.	Теорія та розвиток конституціоналізму в Україні	1
7.	Основи правового статусу людини і громадянина в Україні	1
8.	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина	1
9.	Гарантії основних прав і свобод	1
10.	Конституційно-правовий статус інституту громадянства	1
11.	Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів	1
12.	Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права	1
13.	Органи державної влади як інститут конституційного права	1
14.	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	1
15.	Конституційно-правовий статус народного депутата України	1
16.	Конституційно-правовий статус Президента України	1
17.	Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	1
18.	Конституційно-правовий статус органів судової влади	1
19.	Конституційний Суд України	1
20.	Конституційно-правовий статус органів прокуратури	1
21.	Територіальний устрій України	1
22.	Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права	1
	МКР	
Всього		22

4.3.2. Індивідуальні завдання

1. Джерела науки конституційного права України.
2. Етапи виникнення і розвитку світового конституціоналізму.
3. Виникнення і розвиток конституціоналізму в Україні.
4. Конституція Пилипа Орлика як джерело світового конституціоналізму.
5. Конституція УНР 1918 р., як джерело українського конституціоналізму.
6. Україна – суверенна і незалежна держава.
7. Україна – демократична держава.
8. Україна – соціальна держава
9. Україна – правова держава.
10. Конституційні громадянські права.
11. Конституційні політичні права.
12. Конституційні економічні права.
13. Конституційні соціальні права.
14. Конституційні культурні права.
15. Конституційні гарантії здійснення прав і свобод.
16. Конституційні обов'язки і їх здійснення в Україні.
17. Повноваження Президента України як глави держави.
18. Виборчий процес в Україні та його стадії.
19. Законодавче закріплення виборчого процесу в Україні.
20. Поняття та соціальна функція референдуму в Україні.

За погодженням з викладачем студент може запропонувати власну тему.

4.3.3. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання студентами ІНДР прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**2 бали**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який студент розробив самостійно (**3 бали**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки (**3 бали**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження (**3 бали**);
- ✓ дослідження різноманітних питань з тематики дисципліни у вигляді есе (**5 балів**);
- ✓ дослідження з тематики дисципліни у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **15 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Тематика ІНДЗ

1. Історія науки конституційного права України
2. Співвідношення юридичної і фактичної Конституції України
3. Національні особливості Конституції України
4. Конституційно-правові ознаки державного суверенітету України
5. Конституційно-правовий принцип територіальної цілісності України
6. Принцип народного суверенітету за Конституцією України
7. Конституційні засади політичних відносин в Україні
8. Конституційні засади економічних відносин в Україні
9. Конституційні засади культурних відносин в Україні
10. Формування громадянського суспільства в Україні
11. Забезпечення конституційного принципу соціальної справедливості в Україні
12. Принцип соціальної свободи за Конституцією України
13. Конституційно-правовий принцип обопільної відповідальності людини і Української держави
14. Принцип соціальної рівноправності за Конституцією України
15. Конституційно-правові засади зовнішньої політики України
16. Конституційно-правові засади національної безпеки України
17. Конституційно-правовий статус Збройних Сил України
18. Конституційно-правові засади молодіжної політики в Україні
19. Конституційно-правові засади міжнаціональних відносин в Україні
20. Конституційно-правове регулювання засобів масової інформації в Україні
21. Конституційно-правові засади охорони здоров'я в Україні
22. Конституційно-правові засади охорони довкілля в Україні
23. Конституційне право людини на життя та проблеми біоетики
24. Інформаційні права і свободи людини за Конституцією України
25. Право на достатній життєвий рівень за Конституцією України
26. Підстави обмеження прав і свобод людини за Конституцією України
27. Надзвичайні повноваження Президента України за Конституцією України
28. Конституційно-правовий статус міністра в Україні
29. Конституційно-правовий статус помічника народного депутата в Україні
30. Державні нагороди України
31. Виборчі цензи в Україні
32. Правове регулювання передвиборної агітації в Україні
33. Конституційно-правова відповідальність
34. Сучасні проблеми конституційного розвитку в Україні
35. Люстрація та її співвідношення з правами людини

За погодженням з викладачем студент обирає вид ІНДЗ та може запропонувати власну тему.

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у таблицях нижче.

**Критерії оцінювання ІНДЗ
(дослідження у вигляді реферату)**

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4 бали
2.	Складання плану реферату	2 бал
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	10 балів
4.	Дотримання правил реферування наукових публікацій	4 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	6 бали
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання	4 бали
Разом		30 балів

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
24 – 30 та більше	відмінно	5	A	відмінно
16 – 23	добре	4	BC	добре
8–15	задовільно	3	DE	задовільно
0 – 7	незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання

4.3.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Конституційне право України	4
2.	Система конституційного права України	7
3.	Конституційний лад України	6
4.	Конституція – основний закон держави	4
5.	Джерела конституційного права України	4
6.	Теорія та розвиток конституціоналізму в Україні	4
7.	Основи правового статусу людини і громадянина в Україні	4
8.	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина	2
9.	Гарантії основних прав і свобод	4
10.	Конституційно-правовий статус інституту громадянства	4
11.	Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів	4
12.	Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права	4
13.	Органи державної влади як інститут конституційного права	4
14.	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	4
15.	Конституційно-правовий статус народного депутата України	4
16.	Конституційно-правовий статус Президента України	2
17.	Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади	4
18.	Конституційно-правовий статус органів судової влади	4
19.	Конституційний Суд України	8
20.	Конституційно-правовий статус органів прокуратури	4
21.	Територіальний устрій України	4
22.	Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права	6
	МКР	
Всього		98

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Семестр 3			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Вступ до конституційного права			
Тема 1. Конституційне право України (4 год)	Практичне заняття.	3	I-II
Тема 2. Система конституційного права України (7 год)	Практичне заняття.	3	II-III
Тема 3. Конституційний лад України (8 год)	Практичне заняття.	3	III-IV
Тема 4. Конституція – основний закон держави (4 год)	Практичне заняття.	3	III-IV
Тема 5. Джерела конституційного права України (4 год)	Практичне заняття.	3	V-VI
Тема 6. Теорія та розвиток конституціоналізму в Україні (4 год)	Практичне заняття.	3	V-VI
Модульний контроль (1 год)	Індивідуальне заняття.	4	VI
<i>Всього: 32 год.</i>	<i>Всього: 22 балів</i>		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Конституційні основи народовладдя			
Тема 1. Основи правового статусу людини і громадянина в Україні (4 год)	Практичне заняття.	3	VII- VIII
Тема 2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина (8 год)	Практичне заняття.	3	IX-X
Тема 3. Гарантії основних прав і свобод (4 год)	Практичне заняття.	3	IX-X
Тема 4. Конституційно-правовий статус інституту громадянства (4 год)	Практичне заняття.	3	XI-XII
Тема 5. Конституційно-правовий статус суспільно-політичних інститутів (4 год)	Практичне заняття.	3	XIII- XIV
Тема 6. Форми безпосереднього народовладдя як інститут конституційного права (4 год)	Практичне заняття.	3	XIV -XV
<i>Всього: 28 год.</i>	<i>Всього: 18 балів</i>		
<i>Разом за 3 семестр: 60 год.</i>	<i>Разом за 3 семестр: 40 балів</i>		
Семестр 4			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Органи державної влади			
Тема 1. Органи державної влади як інститут конституційного права (4 год)	Практичне заняття.	3	I-II

Тема 2. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (8 год)	Практичне заняття.	4	I-II
Тема 3. Конституційно-правовий статус народного депутата України (4 год)	Практичне заняття.	3	II-III
Тема 4. Конституційно-правовий статус Президента України (8 год)	Практичне заняття.	4	III-IV
Тема 5. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади (8 год)	Практичне заняття.	4	V-VI
Тема 6. Конституційно-правовий статус органів судової влади (4 год)	Практичне заняття.	3	VII- VIII
Тема 7. Конституційний Суд України (8 год)	Практичне заняття.	4	IX-X
Тема 8. Конституційно-правовий статус органів прокуратури (4 год)	Практичне заняття.	3	XI-XII
<i>Всього: 48 год.</i>	<i>Всього: 28 балів</i>		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.			
Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні			
Тема 1. Територіальний устрій України (4 год)	Практичне заняття.	3	XIII- XIV
Тема 2. Місцеве самоврядування та його органи як інститут конституційного права (6 год)	Практичне заняття.	4	XIV -XV
Модульний контроль (2 год)	Індивідуальне заняття.	5	XV
<i>Всього: 12год.</i>	<i>Всього: 12 балів</i>		
<i>Разом за 4 семестр: 60</i>	<i>Разом за 4 семестр: 40</i>		
<i>Разом: 98 год.</i>			

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Організація та здійснення навчально-пізнавальної діяльності передбачає застосування цілого ряду методів. До методичних прийомів, які можуть використовуватись при проведенні занять відносяться: проведення лекцій з використанням мультимедійної апаратури; демонстрація навчальних сюжетів з використанням теле-, відеоапаратури; демонстрація текстової інформації у вигляді схем, таблиць; моделювання ситуативних задач; рольові ігри тощо.

Загалом їх можна класифікувати:

1. За джерелом інформації:

Словесні методи навчання.

Лекція – це метод навчання, який передбачає розкриття у словесній формі сутності явищ, наукових понять, процесів, які знаходяться між собою в логічному зв'язку, об'єднані загальною темою.

Пояснення – вербальний метод навчання, який передбачає розкриття сутності певного явища, процесу, закону. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду слухачів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду слухачів з певної галузі знань і на основі цього залучення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення уже наявних знань. З погляду форми проведення виокремлюють два види бесіди: евристичну і репродуктивну. За місцем у навчальному процесі виділяють бесіди: вступну, поточну, підсумкову.

Окреме місце в навчальному процесі посідає інструктаж. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання техніки безпеки перед використанням їх у процесі виконання навчальних операцій. Це важливий етап у підході до оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності. Важливо, щоб учні розуміли не лише що треба робити, але і як це робити.

Наочні методи навчання.

Презентація – це метод навчання, який передбачає наочний показ навчального матеріалу, досить часто застосовується із словесними методами.

Демонстрація – це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їхньому натуральному вигляді, в динаміці.

Ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (фотографії, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Спостереження як метод навчання передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному чи виробничому середовищі без втручання у ці явища й процеси.

Практичні методи навчання.

Спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання. Вони сприяють формуванню умінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретного розділу, теми.

Практична робота спрямована на застосування набутих знань у розв'язанні практичних завдань через розв'язання ситуативних вправ.

Вправа – це метод навчання, який передбачає цілеспрямоване, застосування слухачами набутих знань на практичному розв'язанні змодельованої ситуації з метою формування умінь і навичок.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів із книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. Методи формування свідомості: бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості: вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. Методи мотивації та стимулювання: вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. Метод самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. Методи соціально-психологічної допомоги: психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. Спеціальні методи: патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. Спеціальні методи педагогічної корекції, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод "вибуху", метод природних наслідків і трудовий метод.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з 4 модулів.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100 бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки студентам, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи студентів упродовж семестру

Система оцінювання роботи студентів упродовж 3 семестру

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
I. обов'язкові					
1.1. Відвідування лекцій	1	8	0,8	7	0,7
1.2. Відвідування семінарських і практичних занять	1	3	0,3	4	0,4
1.3. Робота на семінарському і практичному занятті	10	3	7,9	4	8,9
1.4. Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10				
1.5. Виконання завдань для самостійної роботи	10	3	9	4	8
1.6. Виконання модульної роботи	25	1	4	1	10
1.7. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	30				
Разом		-	22	-	28
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 50					
II. Вибіркові					
Виконання завдань для самостійного опрацювання					
2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5	5	5		
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5			1	5
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5				
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	10				
2.5. Участь у науковій студентській конференції	5				
2.6. Дослідження українського чи закордонного досвіду	5				
Разом		-	5	-	5
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 10					
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60					

Система оцінювання роботи студентів упродовж 4 семестру

Вид діяльності студента / аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
I. обов'язкові					
1.1. Відвідування лекцій	1	12	1,2	3	0,3
1.2. Відвідування семінарських і практичних занять	1	5	0,5	2	0,2
1.3. Робота на семінарському і практичному занятті	10	5	15	2	4,5
1.4. Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10				
1.5. Виконання завдань для самостійної роботи	10	5	11,3	2	2
1.6. Виконання модульної роботи	25	1	10	1	5
1.7. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	30				
Разом		-	38	-	12
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 50					
II. Вибіркові					
Виконання завдань для самостійного опрацювання					
2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5			5	5
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5				
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5				
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	10				
2.5. Участь у науковій студентській конференції	5	1	5		
2.6. Дослідження українського чи закордонного досвіду	5				
Разом		-	5	-	5
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 10					
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60					

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54–60 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
45–53	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
36–44	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
21–35	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1–20		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.4. Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
36–40 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
30–35	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
24–29	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
14–23	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1–13		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	зараховано	A	<i>відмінно</i>
82–89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75–81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64–74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60–63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35–59	<i>незадовільно</i>	2	не зараховано	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1–34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.6. Розподіл балів, які отримують студенти Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота												Разом	Залік	Сума		
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2						МКР	ІНДЗ	не більше 60	не більше 40	не більше 100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5	T6	14	10			
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3					

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота												Разом	Залік	Сума		
Змістовий модуль №1								Змістовий модуль № 2				МКР	ІНДЗ	не більше 60	не більше 40	не більше 100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T1	T2	15	10					
3	4	3	4	4	3	4	3	3	4							

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

6.7. Орієнтовний перелік питань до екзамену (заліку)

Питання до заліку

1. Поняття, предмет і метод галузі конституційного права України.
2. Конституційно-правові відносини: суб'єкти, об'єкти, зміст.
3. Поняття, предмет, метод науки конституційного права
4. Конституційне право України як наука і навчальна дисципліна
5. Конституційно-правова відповідальність.
6. Місце конституційного права в системі національного права.
7. Поняття системи конституційного права та її складові елементи.
8. Принципи конституційного права.
9. Поняття та особливості норм конституційного права.
10. Критерії класифікації та види конституційно-правових норм.
11. Структура конституційно-правових норм.
12. Інститути конституційного права: поняття, критерії класифікації та види.
13. Засади конституційного ладу як загальний конституційно-правовий інститут.
14. Народний суверенітет та його співвідношення із національним та державним суверенітетом. Форми народовладдя в Україні.
15. Форма правління та форма державного устрою України згідно Конституції України 1996 р.
16. Поняття конституції. Види класифікацій.
17. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України.
18. Внесення змін до Конституції України.
19. Поняття та види джерел конституційного права.
20. Закони та підзаконні нормативні акти, як джерела конституційного права.
21. Міжнародно-правовий договір як джерело конституційного права.
22. Поняття конституціоналізму.
23. Конституціоналізм в Україні: зародження та основні етапи.
24. Новітній етап конституційного розвитку України.
25. Правовий статус людини і громадянина як загальний конституційно-правовий інститут.
26. Поняття та види правових статусів людини і громадянина.
27. Сучасні концепції прав людини та їх відтворення в Конституції України.
28. Поняття і класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
29. Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні.
30. Політичні права і свободи людини і громадянина.
31. Соціально-економічні та культурні права людини і громадянина.
32. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
33. Поняття гарантій реалізації та захисту прав людини.
34. Національна (внутрішньодержавна) система захисту прав людини в Україні.
35. Міжнародні та європейські стандарти як гарантія прав людини й системи їхнього захисту.
36. Поняття й сутність громадянства.

37. Принципи громадянства.
38. Способи набуття громадянства.
39. Способи припинення громадянства.
40. Механізм реалізації законодавства з питань громадянства.
41. Засади конституційного статусу іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.
42. Конституційні засади політичної системи.
43. Конституційний статус політичних партій.
44. Конституційний статус громадських організацій.
45. Конституційний статус релігійних організацій.
46. Конституційні засади діяльності засобів масової інформації.
47. Виборчий процес в Україні: поняття та етапи.

Питання до екзамену

1. Поняття, предмет і метод галузі конституційного права України.
2. Конституційно-правові відносини: суб'єкти, об'єкти, зміст.
3. Поняття, предмет, метод науки конституційного права
4. Конституційне право України як наука і навчальна дисципліна
5. Конституційно-правова відповідальність.
6. Місце конституційного права в системі національного права.
7. Поняття системи конституційного права та її складові елементи.
8. Принципи конституційного права.
9. Поняття та особливості норм конституційного права.
10. Критерії класифікації та види конституційно-правових норм.
11. Структура конституційно-правових норм.
12. Інститути конституційного права: поняття, критерії класифікації та види.
13. Засади конституційного ладу як загальний конституційно-правовий інститут.
14. Народний суверенітет та його співвідношення із національним та державним суверенітетом. Форми народовладдя в Україні.
15. Форма правління та форма державного устрою України згідно Конституції України 1996 р.
16. Поняття конституції. Види класифікацій.
17. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України.
18. Внесення змін до Конституції України.
19. Поняття та види джерел конституційного права.
20. Закони та підзаконні нормативні акти, як джерела конституційного права.
21. Міжнародно-правовий договір як джерело конституційного права.
22. Поняття конституціоналізму.
23. Конституціоналізм в Україні: зародження та основні етапи.
24. Новітній етап конституційного розвитку України.
25. Правовий статус людини і громадянина як загальний конституційно-правовий інститут.
26. Поняття та види правових статусів людини і громадянина.
27. Сучасні концепції прав людини та їх відтворення в Конституції України.
28. Поняття і класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
29. Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні.
30. Політичні права і свободи людини і громадянина.
31. Соціально-економічні та культурні права людини і громадянина.
32. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
33. Поняття гарантій реалізації та захисту прав людини.
34. Національна (внутрішньодержавна) система захисту прав людини в Україні.
35. Міжнародні та європейські стандарти як гарантія прав людини й системи їхнього захисту.
36. Поняття й сутність громадянства.
37. Принципи громадянства.
38. Способи набуття громадянства.
39. Способи припинення громадянства.
40. Механізм реалізації законодавства з питань громадянства.

41. Засади конституційного статусу іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.
42. Конституційні засади політичної системи.
43. Конституційний статус політичних партій.
44. Конституційний статус громадських організацій.
45. Конституційний статус релігійних організацій.
46. Конституційні засади діяльності засобів масової інформації.
47. Виборчий процес в Україні: поняття та етапи.
48. Конституційні засади організації і здійснення державної влади в Україні.
49. Принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову: теорія та практика застосування в Україні. Система стримувань та противаг.
50. Поняття органу держави, його ознаки та конституційний статус. Класифікація (види) органів державної влади.
51. Система органів державної влади в Україні.
52. Український парламентаризм: генеза становлення і сучасний етап розвитку. Конституційна природа парламенту — Верховної Ради України.
53. Конституційний склад і структура Верховної Ради України. Принципи діяльності Верховної Ради України.
54. Функції і повноваження Верховної Ради України. Парламентські процедури: законодавча, установча, процедура здійснення парламентського контролю.
55. Законодавчий процес та його стадії.
56. Загальні засади правового статусу народного депутата України.
57. Роль та місце Президента України в системі органів державної влади.
58. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України.
59. Офіс Президента України. Загальна характеристика інших допоміжних структур при Президентові України.
60. Поняття виконавчої влади та її місце в механізмі державної влади.
61. Система органів виконавчої влади в Україні.
62. Порядок формування, склад і компетенція Кабінету Міністрів України.
63. Конституційні засади судочинства в Україні.
64. Загальна характеристика системи судоустрою в Україні.
65. Конституційно-правовий статус судді в Україні.
66. Поняття конституційної юстиції. Становлення і розвиток конституційної юстиції в Україні.
67. Правова природа Конституційного Суду України.
68. Функції та повноваження Конституційного Суду України.
69. Склад і порядок формування Конституційного Суду України. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України.
70. Суб'єкти та форми звернення до Конституційного Суду України.
71. Поняття прокуратури і її роль в Україні. Функції і засади діяльності прокуратури України.
72. Поняття і принципи місцевого самоврядування.
73. Система місцевого самоврядування. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.
74. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування.
75. Поняття, принципи та система територіального устрою України.

БІЛЕТИ ДО ЕКЗАМЕНУ
(за формою)

Форма

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
КАФЕДРА / ЦИКЛОВА КОМІСІЯ _____

Освітній ступінь / освітньо-кваліфікаційний рівень: _____

Усі спеціальності / спеціальність _____

Семестр: осінній / весняний (*підкреслити*)

Навчальна дисципліна: _____

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. _____
2. _____
3. _____

Затверджено на засіданні кафедри /циклової комісії _____

Протокол №__ від «__» _____ 20__ року.

Завідувач кафедри / голова циклової комісії _____

(підпис)

(ПБ)

Екзаменатор _____

(підпис)

(посада, ПБ)

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Методичні рекомендації з підготовки до підсумкового оцінювання з дисципліни.

7.1. Глосарій

(термінологічний словник)

Абсентеїзм - нез'явлення виборців на виборчі дільниці для здійснення акту голосування.

Активне виборче право - право громадян обирати склад виборних органів державної влади та місцевого самоврядування.

Антидемократичний державний режим - державний режим, за якого суттєво ускладнюються можливості реалізації прав і свобод громадян, а реальна влада зосереджується в руках неконтрольованої народом групи осіб або в руках однієї особи.

Безпосередня демократія - сукупність форм організації державної влади, за якої основні рішення щодо управління справами суспільства й держави схвалюються безпосередньо всіма громадянами на референдумах, зборах тощо.

Вибори - процес, унаслідок якого певна сукупність людей через голосування формує склад державного органу чи органу місцевого самоврядування.

Виборчі цензи - сукупність умов, відповідність яким є підставою для допуску громадян до участі у виборах.

Гарантії прав та обов'язків - засоби та умови, які забезпечують цілковите й неухильне здійснення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів.

Громадянин - особа, яка перебуває у сталих юридичних зв'язках із конкретною державою, що знаходить вираження саме в наявності відповідного громадянства.

Громадянство - необмежений у просторі й часі правовий зв'язок особи з конкретною державою, який зумовлює поширення на особу всіх конституційних прав та обов'язків.

Громадянське суспільство - суспільство, в якому держава гарантує індивідам надійний захист усіх прав і свобод людини, зокрема рівні можливості щодо підприємництва, участі в політичній та інших сферах життєдіяльності суспільства.

Деліктоздатність - закріплена в законі здатність суб'єкта нести юридичну відповідальність за вчинене правопорушення.

Демократична держава - держава, що базується на визнанні та втіленні в суспільну практику таких принципів конституційного устрою, як народовладдя, політичний плюралізм, свобода й рівність громадян, реальність і невід'ємність прав людини тощо.

Демократичний державний режим - державний режим, за якого реально забезпечується здійснення широкого кола прав і свобод громадян, які мають реальні можливості впливати на формування та діяльність державних органів.

Держава - особлива політико-територіальна організація, що має

суверенітет, спеціальний апарат управління і примусу та здатна надавати своїм приписам загальнообов'язкової сили для всього населення країни.

Державна мова - мова, що є обов'язковою для використання в законодавстві, офіційному діловодстві, судочинстві тощо.

Державний апарат - система органів держави, які виконують управлінські функції.

Державний режим - сукупність форм і методів здійснення державної влади.

Державний суверенітет - повновладдя й незалежність держави, що полягають у її праві на власний розсуд вирішувати свої внутрішні й зовнішні питання без втручання в них будь-якої іншої держави.

Державні органи - державні організації, наділені державно-владними повноваженнями й покликані здійснювати від імені держави управлінські функції в суспільстві.

Державні підприємства - державні організації, які здійснюють функції держави у виробничій сфері, безпосередньо забезпечують виробництво матеріальних благ.

Державні символи - встановлені Конституцією або спеціальними законами особливі розпізнавальні знаки даної держави, в яких уособлюється її суверенітет, а в деяких випадках - і певний історичний або ідеологічний зміст.

Державні установи - державні організації, які здійснюють функції держави, пов'язані зі створенням нематеріальних благ.

Закон - акт законодавчого органу влади (парламенту), який має вищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів.

Законність - правовий режим точного й неухильного здійснення законів та інших нормативних актів у всіх сферах державного й суспільного життя.

Зовнішні функції держави - державні функції, що здійснюються в процесі спілкування держави з іншими державами та міжнародними організаціями і в яких виявляється зовнішня політика.

Імпічмент - усунення Президента з поста на основі прийнятого парламентом за спеціальною процедурою рішення про його обвинувачення в учиненні державної зради або іншого злочину.

Конституційне право України - це провідна галузь права, яка становить сукупність правових норм, що закріплюють і регулюють основу соціально-економічної структури суспільства, його політичну систему, правовий статус особи з метою забезпечення умов для здійснення державної влади в країні.

Конституційні принципи правового статусу особи - відображені в Конституції головні ідеї, покладені в основу вмісту й умов реалізації прав та обов'язків людини в державі.

Конституціоналізм - 1) політична система, що спирається на конституцію, конституційні методи управління; 2) науковий напрям, у межах якого досліджуються конституційні проблеми.

Конституція - основний закон держави, в якому регламентуються найважливіші відносини у сферах державного устрою, організації та функціонування органів держави, правового статусу особи.

Конфедерація - форма державного устрою, за якої держави створюють об'єднані органи для досягнення конкретних цілей (наприклад, військові) за збереження в інших питаннях цілковитої самостійності.

Механізм держави - система державних організацій, які забезпечують реалізацію функцій держави.

Місцеве самоврядування - право певної територіальної громади (мешканців села, кількох сіл, селища або міста) самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції й законів України.

Монархія - форма державного правління, за якої вища державна влада зосереджується (повністю або частково) в руках однієї особи - монарха й передається як спадщина представникам правлячої династії.

Напівпрезидентська (змішана) республіка - форма республіканського правління, за якої президент обирається народом, але парламентові надаються певні повноваження щодо контролю за діяльністю президента під час формування уряду та здійснення виконавчої влади.

Народ - населення певної країни.

Народний суверенітет - повновладдя народу, здійснення ним своєї невід'ємної та неподільної влади самостійно й незалежно від будь-яких інших соціальних сил.

Народність - спільність людей, які проживають на одній території, поєднані спільною мовою, особливостями психічного складу, культури і способу життя та іншими загальними цінностями, що закріплені у звичаях, традиціях та інших соціальних нормах.

Населення - сукупність людей, що проживають на певній території, здійснюють свою життєдіяльність у межах адміністративної чи політичної одиниці.

Національна безпека - стан захищеності життєво важливих інтересів особи, держави й суспільства від наявних і можливих загроз у всіх сферах суспільних відносин.

Національний суверенітет - повновладдя нації у вирішенні всіх питань свого національного життя аж до реальної можливості створення самостійної національної держави.

Нація - спільність людей, які проживають на одній території, зв'язані загальними економічними відносинами, спільною мовою, культурою, одним законодавством, національними інтересами, митними кордонами та іншими ознаками.

Необмежена (абсолютна) монархія - монархія, в якій влада монарха ніким і нічим не обмежується, тобто в країні немає ні органів, ні законів, що могли б певною мірою змінити чи знехтувати волю монарха.

Норма права - формально визначене, сформульоване чи санкціоноване державою загальнообов'язкове правило поведінки загального характеру, реалізація якого забезпечується державним примусом.

Нормативно-правовий акт - офіційний письмовий документ компетентного державного органу, в якому закріплюються правила поведінки загального характеру, що забезпечуються державним примусом.

Обов'язок (юридичний) - передбачені правом міра й вид необхідної поведінки суб'єкта.

Особа - людина як суб'єкт, що має індивідуальні інтелектуальні та інші ознаки й усвідомлює себе членом спільності таких же суб'єктів.

Парламентарна (конституційна) монархія - монархія, в якій влада монарха в усіх сферах здійснення державної влади суттєво обмежується; йому надаються лише формальний статус глави держави й виключно представницькі повноваження.

Пасивне виборче право - право громадян бути обраними до складу виборних органів державної влади та місцевого самоврядування.

Підзаконний акт - акт компетентного державного органу, що видається на підставі й на виконання законів.

Поділ влади - модель побудови державного апарату, згідно з якою влада в державі має поділятися між законодавчими, виконавчими та судовими органами. При цьому кожна з влад повинна бути незалежною від інших і водночас їм підконтрольною, що має на меті виключення можливості концентрації влади в руках одного органу.

Право - система загальнообов'язкових правил поведінки, що встановлені чи санкціоновані державою і забезпечуються її примусом.

Правова держава - держава, в якій панує право, де діяльність усіх її органів і посадових осіб здійснюється на основі та в межах, визначених правом, де не тільки особа відповідальна за свої дії перед державою, а й держава несе реальну відповідальність перед особою за результати своєї діяльності.

Правова поведінка - передбачена нормами права соціальне значуща поведінка індивідуальних чи колективних суб'єктів, що контролюється їхніми свідомістю і волею.

Правовий статус особи - сукупність закріплених у законодавстві прав, свобод, обов'язків громадян і гарантій їх здійснення.

Правовідносини - специфічні суспільні відносини, учасники яких виступають як носії прав та обов'язків, установлених нормами права.

Правоздатність - передбачена нормами права здатність суб'єкта мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Правомірна поведінка - суспільне необхідна, бажана й допустима, під кутом зору інтересів громадянського суспільства, поведінка індивідуальних і колективних суб'єктів, що полягає у здійсненні норм права, гарантується та охороняється державою.

Правосуб'єктність - здатність бути суб'єктом права (учасником правовідносин).

Представницька демократія - сукупність форм організації державної влади, за якої певні важливі рішення щодо управління справами суспільства й держави виносяться виборними установами (парламентами, муніципалітетами тощо).

Президентська республіка - республіка, в якій повноваження глави держави, а в деяких випадках і глави уряду, належать президентові, який обирається непарламентським способом (громадянами держави) і формує уряд,

що не несе відповідальності перед парламентом.

Республіка - форма державного правління, за якої вищі державні органи обираються населенням або формуються загальнонаціональним представницьким органом влади.

Референдум - голосування населення всієї держави (загальнодержавний референдум) або його певної частини (місцевий референдум) із метою вирішення найважливіших питань суспільного життя.

Система права - внутрішня організація права, що полягає в єдності й погодженості правових приписів певної держави.

Соціальна держава - держава, зорієнтована на здійснення широкої та ефективної соціальної політики, яка має втілюватись у реальності прав людини й громадянина, в існування доступних та ефективних систем освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, у підтримку малозабезпечених прошарків населення тощо.

Соціальні норми - правила, які регулюють поведінку людей у суспільстві.

Суб'єктивне право (право громадянина) - передбачена певною нормою права можливість суб'єкта поводитися певним чином.

Суспільна влада - управління справами первинної спільності (роду, фратрії, племені), що здійснювалося всіма дорослими членами на загальних зборах, радах старійшин. Повсякденне керівництво покладалося на старійшин, військових вождів, ведучих на полюванні.

Суспільний порядок - порядок у суспільстві, який відповідає вимогам усього комплексу соціальних норм.

Суспільство - форма життєдіяльності людей, що склалась історично й відокремилась від навколишньої природи.

Унітарна держава - єдина централізована держава, що не має у своєму складі державних утворень і територія якої поділяється на адміністративно-територіальні одиниці (області, райони, провінції тощо).

Федерація - держава, до складу якої входять кілька державних утворень (суб'єктів федерації).

Форма держави - комплексне поняття, яке характеризує державу щодо форми правління, форми державного устрою та державного режиму.

Форма державного правління - порядок організації вищих державних органів, що визначає їхню структуру, компетенцію та взаємодію.

Форма державного устрою - порядок територіального поділу держави, взаємовідносин її складників між собою й державою в цілому та відповідної організації державних органів.

Функції держави - основні напрями діяльності держави, в яких втілюються її сутність і соціальне призначення.

Юридичні (спеціальні) гарантії - правові засоби (юридичні норми та інститути), покликані забезпечувати реальність прав та обов'язків особи.

Юридичні факти - конкретні життєві обставини, з якими норми права пов'язують настання юридичних наслідків у вигляді виникнення, зміни чи припинення правових відносин.

7.2 Рекомендована література

Основна

1. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. юрид. вузів та фак-в.– Харків: Право, 2014. – 376 с.
2. Конституційне право України: посіб. для підгот. до іспитів. –Харків: Право, 2017. –369 с.
3. Конституційне право України: посіб. для підгот. до іспитів / Ю.Г. Барабаш, Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин та ін. –Харків: Право, 2016. –345 с.
4. Конституційне право України: посіб. для підготовки до іспитів / Ю.Г. Барабаш, Л.К. Байрачна, І.І. Дахова та ін. – Харків: Право, 2015. –328 с.
5. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання.– 2-ге вид., доп. і випр.– К.: Університет «Україна», 2007.– 481 с.
6. Конституційне право України: підручник /І.М. Алмаші, М.М. Алмаші, А.В. Белюга та ін.; вид. 9, перероб. та доп.– Ужгород, Видавничий дім «Гельветика», 2018.– 462 с.

Додаткова

1. Майданник, О.О. Конституційне право України: навч. посіб: Рекомендовано МОН України / О.О. Майданник. –К.: Алерта, 2011. –380 с.
2. Нестерович В.Ф. Практикум з Конституційного права України. –Київ: Ліра-К, 2018. –639 с.
3. Нестерович В.Ф. Виборче право України: підручник. –Київ: Ліра-К, 2017. –503 с.
4. Онишко О.Б. Забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності: курс лекцій / О.Б. Онишко. –Львів: ЛьвДУВС, 2013. –256 с.
5. Панкевич О.З. Державне право закордонних країн: навч. посіб. –Львів: ЛьвДУВС, 2012. –288 с.
6. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. –К.: КНТ: Ліра-К, 2011. –528 с.
7. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: посібник / Британ. Рада в Україні, Лаб. законодав. ініціатив, Асоц. «Соц.-Екон. Стратегії та Партнерства». –К.: Ленвіт, 2012. –64 с.
8. Серьогін, В.О. Конституційне право України: навч. посібник. –Х.: ХНУВС, 2010. –368 с.
9. Совгіря О.В. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб.: рекомендовано МОН України: / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. –К.: Юрінком Інтер, 2012. –542 с.
10. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник. –Київ: Ліра-К, 2016. –615 с.
11. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. –Київ: Юрінком Інтер, 2018. –461 с.
12. Білоскурська О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави // Право України. – 2011. – № 7. – С. 169-175.

13. Білоскурська О. Щодо поняття конституційних обов'язків // Право України. – 2004. – № 10. – С. 85-88.
14. Богданова Н.А. Система науки конституционного права: Монографія. – М.: Юристъ, 2001.
15. Бойко Ю. П., Садикова Е. Л. Світовий досвід розвитку федеративних відносин у багатонаціональних державах // Порівняльно-правові дослідження. – 2012. – № 1/2. – С. 126-133.
16. Бондар Р.Г. Соціально-економічні гарантії діяльності депутатів парламенту: досвід зарубіжних країн // Право і безпека. – 2006/5'2. – С.10-15.
17. Бондарчук О.В. До питання про скасування (обмеження) депутатської недоторканності в Україні // Держава і право. – 2012. – Вип. 57. – С. 166-171.
18. Борденюк В. Місцеве самоврядування в механізмі держави: конституційно-правовий аспект // Право України. – 2003. – № 4. – С. 12-14.
19. Борденюк В. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі у контексті законодавчих ініціатив // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2010. – № 3. – С. 5-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnapu_2010_3_3.pdf
20. Бориславська О., Заверуха І. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
21. Бородін І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації // Право України. – 2001. – № 12. – С. 32-34.
22. Букач В. Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян // Право України. – 2001. – № 9. – С. 21-23.
23. Воронов М.М. Законодавча влада у системі державної влади // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 1997. – № 2. – С. 124-130.
24. Гейда О.В. Поняття політичної партії як правового інституту та її ознаки // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2002. – № 18. – С. 306-309.
25. Головченко В. Конституційні принципи місцевого самоврядування // Право України. – 1998. – № 3. – С. 14-17.
26. Гречко О.О. Система принципів територіального устрою України: проблеми теорії та законодавчого закріплення // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2012. – Вип. 24. – С. 208-219.
27. Григорук Н. Гарантії діяльності народних депутатів України // Вісник Луганського інституту внутр. справ МВС України. – 2001. – № 2. – С. 69-76.
28. Гудзь Т.І. Досвід організації та діяльності місцевої міліції (муніципальної поліції) в Україні // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2013. – № 1062. – Випуск 14. – С. 222-225.
29. Гудзь Т.І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи // Право і безпека. – 2015. – № 3(58). – С. 21-25.
30. Гудзь Т.І. Організаційно-правові основи діяльності муніципальної поліції в країнах Балтії // Науковий вісник Ужгородського національного

університету. Серія «Право». – 2013. – Вип. 23. – Частина I. Том 1. – С. 124-128.

31. Гудзь Т. І. Компетенція муніципальної поліції в країнах Євросоюзу: огляд політико-правової практики // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2009. – № 6. – С. 163-166.

32. Гудзь Т. І. Правова основа організації та діяльності муніципальної поліції в зарубіжних країнах // Публічне право. – 2011. – № 4. – С. 323-329.

33. Гудзь Т. І. Проблеми та перспективи розвитку місцевої міліції (муніципальної поліції) в умовах реформування територіальної організації публічної влади в Україні [Електронний ресурс] // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 154-161. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11gtivvu.pdf>

34. Журавський В.С. Становлення і розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми). – К.: Парламентське вид-во, 2002.

35. Заворотченко Т. М. Поняття, сутність і природа політичних прав і свобод людини й громадянина в Україні // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 4. – С. 355-359.

36. Заяць Н. Основні складові структури організації представницьких органів в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 3. – С. 119-122.

37. Калиновський Б.В. Характерні ознаки місцевої публічної влади в Україні // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – №1. – С. 18-24.

38. Калиновський Б.В. Шляхи удосконалення конституційної моделі адміністративно-територіального устрою та організації місцевої публічної влади України: // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 3. – С. 100-103.

39. Калініченко О. Аспекти парламентського контролю за реалізацією конституційних прав свобод та обов'язків людини та громадянина // Право України. – 2008. – № 1. – С. 153-155.

40. Карпачова Н. Омбудсман України та Європейський суд на захисті прав і свобод людини // Право України. – 2011. – № 7. – С. 16-23.

41. Карпачова Н.І. Стан дотримання Україною європейських стандартів з прав і свобод людини: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з нагоди 60-річчя Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. – К., 2010. – 194 с.

42. Книгін К. Референдум в Україні – головний прояв безпосередньої демократії // Вісник Академії правових наук. – 2001. – № 2. – С. 227-231.

43. Коломієць Т.В. Теоретичні засади конституціоналізму // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2002. – № 10. – С. 135-140.

44. Конституційно-правові засади становлення української державності: Монографія / За ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. – Х.: Право, 2003.

45. Копиленко О.Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу. – К.: Таксон, 2002.

46. Крегун Ю. До питання законодавчого забезпечення діяльності Секретаріату Президента України // Підприємництво, господарство і право. – 2006.

–№3.–С.36.

47. Кривенко Л.Т. Конституційні основи референдуму. Проблеми демократизації // Віче. – 2001. – № 2. – С. 78-95.

48. Кутафін О.Е. Предмет конституционного права. – М.: Юристъ, 2001.

49. Кушніренко О. Г., Кузнецов І. А. Проблеми законодавчого закріплення, використання та охорони державних символів України: конституційно-правовий аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу до журн.: http://nauka.nulau.org.ua/download/el_zbirnik/1/Kushnirenko.pdf

50. Куян І. До питання про абсолютність і обмеженість (відносність) суверенітету держави // Право України. – 2011. – № 7. – С. 148-156.

51. Магновський І.Й. Теоретико-правові основи територіального устрою України // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – № 3 (76). – 2011. – С. 253-260.

52. Макарова З.С. Зміст конституційно-правового статусу Прем'єр-міністра України // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 3(12). – С. 1-9. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/440>

53. Макарова З. С. Конституційно-правовий статус глави уряду в країнах Латинської Америки // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 4. – С. 123-127.

54. Мартинюк Р. Інститут імпичменту в Україні: вади вітчизняної моделі // Право України. – 2008. – № 2. – С. 105-108.

55. Мартинюк Р. Компетенційний дуалізм виконавчої влади: державно-правовий досвід П'ятої Французької Республіки та України // Право України. – 2011. – № 1. – С. 200-209.

56. Мартинюк Р. Нормативне визначення порядку розробки і прийняття нової Конституції України // Право України. – 2011. – № 6. – С. 113-122.

57. Мартинюк Р. Правова природа й юридичні характеристики актів Конституційного Суду України // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 3-6.

58. Мартинюк Р. Проблема «функціональної недостатності» інституту президента в Україні та шляхи її вирішення // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 3. – С. 115-118.

59. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: Монографія. – Х.: Вид-во НУВС, 2004.

60. Марцеляк О.В. Комітети Верховної Ради України: система, структура та роль у здійсненні основних функцій парламенту // Право і безпека. – 2005. – Т.4. – № 4. – С. 7-10.

61. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави: Монографія / За ред. Ю.М. Тодики, В.А. Шумілкина. – Х.: Одиссей, 2004.

62. Мішина Н. Термін «органи самоорганізації населення»: законодавчий і доктринальний зміст // Право України. – 2008. – № 3. – С. 68-70.

63. Негодченко О. В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003.

64. Нестеряк Ю.В. Законодавче врегулювання відносин влади і засобів масової комунікації: принципи та механізми на основі узагальнення міжнародного досвіду [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Nesteryak.pdf>
65. Новик В. Правове регулювання адміністративно-регіонального устрою та механізми його удосконалення // Право України. – 2008. – № 1. – С. 103-105.
66. Олесків І. Становлення в Україні інституту президентства // Юридична Україна. – 2006. – № 3. – С. 23.
67. Онищенко К.О. Класифікація та особливості політико-правового статусу територіальних автономій // Держава і право. – 2009. – № 43. – С.755-763
68. Онупрієнко А. Місцеві державні адміністрації в системі виконавчої влади // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 13-16.
69. Органи державної влади України / За ред. В.Ф. Погорілка: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002.
70. Пазенок А. Сутність та способи реалізації права на страйк: Вітчизняний та світовий досвід // Право України. – 2009. – № 2. – С. 68-73.
71. Пашков О. Співвідношення органів місцевого управління й органів місцевого самоврядування // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 47.
72. Перерва Ю.М. Еволюція законодавчого процесу: зарубіжний досвід // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 18-22.
73. Поваляєва М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. – 2000. – № 5. – С. 20-24.
74. Погорілко В. Ф. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм // Право України. – 2001. – № 11. – С. 9-14.
75. Подима Я.В. Конституційно-правовий принцип неможливості вигнання громадянина України за межі держави // Держава і право. – 2008. – Вип. 41. – С. 261-266.
76. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / Відп. ред. В. Ф. Погорілка: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003.
77. Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів: монографія / за ред. Ю. М. Тодики. – Х.: Право, 2009. – 540 с.
78. Рабінович П., Гончаров В. Охорона Конституції України засобами конституційного судочинства // Право України. – 2011. – № 6. – С. 105-113.
79. Римаренко Ю. Конституційно-правові засади національно-культурної автономії національних меншин в Україні: проблеми теорії та практики / Ю. Римаренко // Вісник Академії правових наук. – 2001. – № 2. – С. 42-50.
80. Рисич Й. Л. Конституція Автономної Республіки Крим: Політико-правовий аспект інституту територіального устрою України // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 1999. – № 7. – С. 123-125.
81. Рябошапка Л. Українська держава та національні меншини: поступ до взаємної толерантності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1243/>
82. Савенко М. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі

захисту прав та свобод людини і громадянина // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 68-84.

83. Селіванов А. Конституційна реформа в Україні: потреба наукової концепції // Право України. – 2011. – № 5. – С. 153-159.

84. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: Монографія. – Х.: Ксилон, 2001.

85. Скрипнюк О., Федоренко В. Правотворчість Президента України та її нормопроектне забезпечення: питання теорії і практики // Право України. – 2011. – № 2. – С. 168-180.

86. Скрипнюк О., Федоренко В. Правотворчість Президента України та її нормопроектне забезпечення: питання теорії і практики // Право України. – 2011. – № 3. – С. 175-187.

7.3. Інформаційні ресурси

1. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

3. <http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.

4. <http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.

5. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

6. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

7. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст.502.

8. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст.799.

9. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст.429.

10. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 р., затв. Законом України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст.43.

11. Закон України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» від 10 лютого 1998 р. № 90/98-ВР (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>

12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

13. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (в ред. Закону від 05.05.2018 № 2325-VIII) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

14. Закон України «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим» від 2 березня 2000 р. № 1524-III (в ред. Закону від 02.12.2012 № 5463-VI)[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1524-14>

15. Закон України «Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим» від 16 червня 2011 р. № 3530-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3530-17>
16. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР (в ред. Закону від 08.07.2018 № 2469-VI11) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>
17. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р. № 2493-III (в ред. Закону від 11.10.2017 № 2148-VI11) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
18. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (в ред. Закону від 11.10.2017 № 2148-VIII) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
19. Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 р. № 401-XIV (в ред. Закону від 01.01.2011 № 2457-VI) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/401-14>
20. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР (в ред. Закону від 03.08.2017 № 2136-VI11) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
21. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI (в ред. Закону від 28.08.2018 № 2475-VI11) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
22. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 р. № 3671-VI (в ред. Закону від 03.03.2016 № 992-VI11) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
23. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI (в ред. Закону від 28.08.2018 № 2475 -VI11) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
24. Закон України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. № 474-XIV (В ред. Закону від 01.01.2016 № 835 – V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1630-15>
25. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (В ред. Закону від 02.12.2012 № 5463-V1) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
26. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI (В ред. Закону від 22.07.2018 № 2415-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
27. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. № 2235-III (В ред. Закону від 19.02.2016 № 957-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
28. Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII (В ред. Закону від 28.08.2018 № 2475-V111) [Електронний ресурс]. Режим

доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

29. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-XII (в ред. Закону від 05.08.2018 № 2509-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>

30. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII (в ред. Закону від 05.05.2018 № 2379-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

31. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII (із змін.) (в ред. Закону від 15.06.2017 №2051-V111)[Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>

32. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

33. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (в ред. Закону від 28.08.2018 №2475-V111)[Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

34. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>

35. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

36. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. № 595-VIII (в ред. Закону від 28.08.18 № 2475-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/595-19>

37. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 р. № 281-XIV (в ред. Закону від 01.01.2016. № 835-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-14>

38. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. № 2494-XII (в ред. Закону від 12.12.2012 № 5461-V1) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>

39. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (в ред. Закону від 31.08.2018 № 2462-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

40. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (в ред. Закону від 26.11.2016 № 1540-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>

41. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (в ред. Закону від 29.04.2018 №2293-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

42. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (в ред. Закону від 08.07.2018 № 2469-V111)

- [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
43. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. № 987-ХІІ (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
44. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 р. № 93-ІV (В ред. Закону від 28.08.2018 №2475-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
45. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VІІІ (В ред. Закону від 05.08.2018 № 2509-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
46. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р. № 3759-ХІІ (В ред. Закону від 22.07.2018 № 2415-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
47. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 р. № 1932-VІ (В ред. Закону від 20.09.2018 № 2550-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/page2>
48. Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 3 лютого 2015 р. № 141-VІІІ (В ред. Закону від 24.02.2018 № 2268-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
49. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 р. № 794-VІІІ. (В ред. Закону від 28.08.2018 № 2475-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-19>
50. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VІ (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
51. Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 р. № 2297-VІ (В ред. Закону від 01.05.2015 № 319-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
52. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VІІ (В ред. Закону від 28.08.2018 № 2475-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
53. Закон України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» від 23 вересня 1997 р. № 538/97-ВР (В ред. Закону від 3 березня 2005 р. № 2461-ІV) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>
54. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697- VІІ (В ред. Закону від 28.08.2018 № 2475-V111)[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page7>
55. Закон України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 р. № 576-VІІІ. (В ред. Закону від 27.01.2018 № 2265-V111) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
56. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади « від 17 березня 2011 року №3166-VІ (В ред. Закону від 28.08.2018 № 2475-V111)[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1572/99>

57. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 (В ред. від 21.01.2014 №12\2014) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>

58. Указ Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 р. № 1572/99 (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1572/99>

59. Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади, затв. Указом Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=179/96>

8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	Ноутбук і проектор з екраном	Ноутбук чи ПК, проектор з екраном
Практичне заняття	Ноутбук і проектор з екраном	Ноутбук чи ПК, проектор з екраном